

„Az emberekben nyargaló / Tüdő”

VISSZHANG - LXIV. évfolyam, 31. szám, 2020. július 31.

Petur bántól való a címül választott idézet, aztán meg Bánk mondja „szerelme-féltő” kacagással: „Tüdő, hazudsz! hazudsz!” [Bazsányi Sándor július 24-ei írásához](#) kapcsolódva szaporítom „első számú nemzeti drámánk” körül a kétely bizonyítékait. Melyik mai magyarul tudó néző érti jól Katonát? Melyik diákban nem támad fölrohögés közben olyan benyomás, hogy a klasszikus szerző netán megbukott anatómiából? Hacsak nem tudja azt, hogy a *nyargal* nem száguldást, hanem föl-le mozgást jelent, így a tüdő mint a hangképzéshez nélkülözhetetlen fűjtató: hazug vagy igaz közlések forrása. Lehet az idézet tartalmát másképp fogalmazni, lehet a *Bánk bán*t mai magyar nyelvre lefordítani, de nem látom sok értelmét. Meg kellene inkább tanulni magyarul az új nemzedékeknek. De a szétvert, lebutított oktatás, a kiműveletlen ember új eszménye, a Parragh-féle igény szerinti analfabéta rabszolgamunkás mint a nemzetközi tőke aláztos kiszolgálója elháríthatatlan akadály egy viszonylagosan teljességigényű magyar nyelvtanulás számára.

Sokszor próbálkoztak a *Bánk bán* színpadi elfogadtatásával. Az 1970-es évek közepén Illyés Gyula erkölcsi szempontból igazított a szövegen. Az volt ugyanis a bökkenő: vajon Gertrudisnak volt-e közvetlen felelőssége Melinda elcsábításában, „karaktergyilkoltatásában”? Végleges megoldást nem hozott egy efféle beavatkozás sem.

De a *Bánk bán* mint történelmi szöveganyag is ellenáll a nemzeti öntudatosodás példájául szolgáló törekvéseknek. A középkori tárgy nem adott ennek tápot. Petur (akinek, mint Bánknak is, bán rangja szláv megjelölés) mondja is: „Görög, gubás, bojér, olasz, / Német, zsidó, nekem mihelyst fejét / A korona díszesíti, mindegy az, / Mert szent előttem királyom.” Kavarnak is itt nyelvek, szokások, kultúrák. Helyüket keresik a feudális hierarchiában. Melinda például, Bánk bán hitvese „migráns”: spanyol földről származó „bojóthi” a bátyjaival, Mihállal, Simonnal. Simon ráadásul egy másik mendemonda szerint egy észak-magyarországi, rablót, gyilkost, hamispénzverőt is sarjadzó nemzetséghez, a szláv nevű Kacsicsokhoz tartozik. Akkor hát ki itt a magyar? S ki meg a gyűttment szláv-meráni?

A törésvonal inkább a nő, mint hatalmi tényező megítélésénél húzódik. Petur így folytatja az imént megkezdett mondatot: „és az / Asszonyt becsülöm – ah, de mégis annak / Én engedelmeskedni nem tudok. / Nem, nem tudok, mint Endre [,] a királyunk!” Bánk talán valamelyest kevésbé macsó, de Melindát a tulajdonának tekinti, s a rajta esett sérelmet a sajátjaként torolja meg.

Aztán mit kezdünk manapság Tiborc(z) panaszával? Legalább ebben a tekintetben sikerült meghaladni a *Bánk bán*ban elénk táruló nyomorúságot.